

Observatoriulu eșe de done ori in septemana, M feneș si Sambat'a.

Prețulu

pentru Sibiiu pe 1 ann intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 ann intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 ann 10 fl. sêu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sêu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie sêu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin asse.natiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiiu.

Nr. 15.

— Sibiiu, Mercuri 20/3 Martin. —

1880.

Critic'a noului proiectu de lege agraria.

(De unu altu jurisconsultu.)

(Urmare.)

Nici atunci, candu in tier'a noastră ar esista sistemulu adoptatu in Prussi'a, — unde nime nu pôte ajunge la una positiune mai inalta, pana ce n'a servitu că functionariu administrativu si judecatorescu in tôte ramurile — nici atunci nu ar potea consinti că acêsta afacere se se încrêda functionariloru administrativi; cu atātu mai puçinu se pôte invoî aici, in aceste tieri, candu este prea bine cunoscutu, că parte mare din subprefecti, necum se aiba praxa juridica, necum se fia studiati la vreo facultate juridica, dara le mai lipsescu cu totulu inca si alte calificatiuni absolutu necesarie la regularea celoru mai delicate cestiuni agrarie.

S'a facutu in anulu 1862 incercare cu judecatoriile dela comitate, compuse in partea cea mai mare din juristi; dara nici acelea n'au corespunsu; parte le-au lipsitu calificatiunea, parte fiindu alesi că si solgabiraii, au fostu dependenti dela alegatorii lor, proprietari nobili cea mai mare parte, cari totu-odata sunt in processu cu comunele rurali; prin urmare poporulu n'avea incredere in acei judecatori. S'au intemplat cu la commassari dejă efectuate cu mari jertfe si spese, de si intrasera in putere de dreptu, totusi curi'a s'a vediutu silita a anulă tóta afacerea si a ordină, că operatiunea intrêga se se încêpa din nou, cu alte spese enorme si cu pierdere infricosiata de timpu.

Multe experimente s'au facutu in privinti'a regularei urbariale. In anulu 1858 s'au infintiatu tribunale urbariali speciali, de si tribunalele ordinare de pe timpulu acela au fostu la inaltimea chiamarei lor. In 1862 cauzele urbariali s'au datu pe manile asia numiteloru sedrii de comitatu, acelea inse delaturandu-se, in anulu 1868 era s'au infintiatu tribunale urbariale, cari au statu pana in anulu 1872.

Chiaru aceste incercari a le diverseloru guberne de sub diverse sisteme, de a regulă cestiunile urbariali in Transilvani'a, ne spunu mai respicatu decâtu tôte sofismele feudaliloru, că ele sunt cele mai complicate, mai grele si mai spinose dintre

tôte cestiunile agrarie câte au existatu si mai exista in Europ'a, prin urmare că daca atâtea serii de tribunale sistemisate in tóta regul'a, compuse din barbati speciali in materia, nu au fostu in stare se le reguledie, inapaciuesca si curme odata, functionarii dela administratiunea politica, adeca subprefectii (solgabiraii) in locu de ale regulă, le voru incurcă si mai reu decâtu sunt ele incurcate pana astadi, sau că nici se voru apucă de ele, din simpla cauza, că acelea organe administrative sunt si pana acuma preste mesura incarcate cu o multime nenumerata de alte agende, atātu de acelea care se tinu strinsu de resortulu lor, câtu si de acelea, pe care ministrii le incarca in spinarea lor din lipsa de alti factori administrativi.

A dou'a intrebare asemenea s'a respunsu negativu. Nu se pôte că fostii iobagi se fia siliti a purtă si ei spesele regularei; acêsta n'ar fi nici dreptu, nici oportunu, nici executabilu. — Dreptu nu e, că poporulu care e silitu prin partea contraria a purtă unu processu de regulare, care ilu costa impreuna cu dilele de lucru si carausitul pre care ei le facu gratis cu ocaziunea mesuratului prin ingineriu, cu autenticarea mesuratului, cu pretiurea si clasificarea hotarului, si cu autenticarea acestui elaboratu, cu compunerea planului de impartire, si autenticarea lui, cu escinderea, dislocarea si autenticarea planului, si in fine cu predarea in posesiune, cheltuescu sume enorme. — Tôte aceste costa pe fostii iobagi vre-o douë mii florini. — Acuma se le mai arunci in cărca alte 2—3 mii fl. la ômeni cari nu au de cătu sufletulu in ôse, credu că n'ar fi dreptu. — Folosulu celu mai mare ilu are acela care cere commassarea, prin urmare e numai dreptu se si pôte spesele. Dar' abstragêndu dela acêsta, prin o asemenea mesura insasi legea ar pune pedeca commassarei, că-cî dela poporu — pe care l'ar alarmă fara nici unu scopu — nici prin executiune nu s'ar potea stôrce sum'a receruta.

In fine ce privesce cauzele traganarei, acele sunt multe. — Processele urbariali pretindu unu studiu vastu, o cunoscintia perfecta a legiloru vechi si noue, precumu si a relatiuniloru si drepturiloru feudali. Tribunaleloru regesci chiaru daca

n'aru fi in povarate cu alte afaceri, si daca la fiesce care tribunalu s'ar află câte unu judecatoriu deprinsu bine cu asemenea afaceri, le lipsesce timpulu fisicu. Ar trebui că unu jude ori doui se lipsesca celu puçinu câte 6 luni intr'unu anu dela tribunalu. — Nu este altu expedientu, decâtu infintierea de tribunale, ori comissiuni urbariali, speciali.

Nu se pôte negă, că antipathi'a fostiloru iobagi façia cu aceste processe adaoge la traganare; precum nu se pôte negă, că unii advocati au privitu processele urbariali de cea mai buna vaca de mulsu, si ôie de tunsu. Au fostu asemenea si judecatori, cari priviau deseale excursiuni cu diurne bune si cu ospetari gratis in curtile domnesci, de cele mai placute dile de recreatiune, de ferii, de maiales.

La tôte aceste legile si anume instructiunea ministeriala pentru regularea processelor, le deschide pörta larga.

Aici dlu Siuluti se provôca la mai multe representatiuni — propuse de dni'a sa si acceptate de tribunalulu din locu, trimise la ministeriulu de justitia cu doui ani inaintea adunarei din Dev'a, in privinti'a modificarei unoru dispositiuni nepractice din procedur'a urbariala.

In fine, dupa ce combate espunerea de motive a adunarei din Dev'a din punctu-de vedere tehnicu si juridicu, dice că: prelucrarea unei noue proceduri ar fi a se concrede unei comissiuni compuse din reprezentanti de ai fostiloru domni si ai fostiloru iobagi, ômeni de specialitate, onesti, cu reputatiune, judecatori, advocati, ingineri si agonomi, cari au esperintia in afaceri de commassare. Daca s'ar intruni o asemenea comissiune, dsa isi sustine dreptulu a isi espune mai pe largu vederile sale.

Ce privesce intrebarea, că concessiunea pentru commassare se se conditionedie dela inpregiurarea, daca suplicantele va documentă, că elu possede $\frac{1}{3}$ parte din hotaru, s'a respunsu afirmativu.

De si nu se pôte sci, care va fi fostu „ratiunea legi“ in 1854, candu s'au pretinsu $\frac{2}{3}$, era in anulu 1868 $\frac{1}{2}$ si acuma numai $\frac{1}{3}$; in fine de si se presupune că tendenti'a este că cu timpu

Foisiór'a „Observatoriului“.

A gripin'a.

Novela originala

de: Nicolae Istrate.

(Urmare.)

II.

Nu sciu se dau sama esacta nici macaru că unu samesiu de tienutu, de unde pornisemu si incau mergeamu. Imi aducu aminte numai, că inserasemu odata pe drumulu mare; că timpulu era forte umedu, forte rece; că crepuscul'a promisea unu intunerecu favoritoru pentru hoti că si pentru amoresati, dara nici decum priinciosu mai cu sama pentru calatori, cari firesce nu prea cauta aventuri de nôpte si că in sfirsitu cu indestula greutate nimerisemu la unu felu de carciuma, ale carei necomoditati, vorbariti'a orandaritia, prin manierele si glumele sale te facea se le treci cu vederea. Cele antaiu complimente cu care me intimpina le insoci de câteva note caracteristice si detaiate din biografi'a sa; incheindu cu promissiunea că celu puçinu caii mei voru fi tractati omenesce.

Orandariulu din contra se parea posomoritu, seriosu, dar' totu-odata nostimu si rezonabilu de minune. Intersant'a sa fisionomia marturisea că fusese nascutu in lume pentru o sorte mai buna decâtu messeri'a pe care o practică. Si in adeveru dupa o lunga conversatiune prepusulu meu se intari, că omulu acesta era negresitu, dintre numerosii rataciti, batuti de luna si de stele, cari se consuma adesea la intempleri in miseriele cele mai injosite. Elu isi punea tóta silinti'a se me induplece se credu, că este multumitu in positiunea sa actuala. Imi descriă cu talentu variatiunile ospatariei sale, in care necontenitu se stracurau calatori de tôte starile. Si intre o mie de bagatele imi povesti cum in nôptea din urma popossi acolo cateva ceasuri o dama necunos-

cuta, condusa de unu grosolanu falosu in uniforma arnautiesca. Cum acea dama desperata in culme, se inecă in potôpe de lacrami si cum in fine discretulu conductoru, dupa ce se ameti binisioru de beutura, i descoperi, că d-neaei mai bine de cinci luni a fostu fugita cu ôre-cine, că elu se insarcinase se o smulga din bratiile rapitoriului, cam cu scirea aceluia, si că numai sub masc'a de instrumentu alu ocarmuirei a potutu indeplini missiunea sa, favorisatu de singuretatea in care si-au aflatu prad'a. Si că in fine au adaosu cu naivitate, că standu cineva strambu si judecandu dreptu cunosce tóta nenorocirea prizonierei sale curgetóre numai din gresia tatalui seu, care au voitu negresitu se o vedea sfanta, curata si cuivôsa că pe tôte sîntele din sinacariulu calindareloru. Si că elu simte adenca parere de reu, că fireasca subordinaune ce caracterisedia in generalu pe purtatorii de arme, nu-lu iêrta a se induplecă necurmatelor rogaciuni ce-i face, de a o lasă érași langa iubitul ei, mai cu sama candu nu are nici midilôce materiale cu care se'si rescumpere libertatea dela unu capitanu că densulu, si candu nici iubitul ei pretinsu nu mai este astadi inflacarat, cum se fatiarea in dio'a in care i-au jertfitu binisioru nevinovati'a ei...

Naratiunea acêsta desteptandu'mi suvenirea unei aventuri pe care o cunosce'mu prin intemplanu dela unu prietinu, me cufunda in nisce reflexiuni forte obositoare. Pana candu din norocire, ospetariulu relua muscatôrea sa vorba in terminii urmatori:

„Astfelu, domnule, traiescu aicea cu placere, observandu piezisulu natur'a tuturor calatoriloru ce se stracora prin carciuniór'a acêsta, fara a'mi osandii pruncii pe cari mi-au datu D-dieu, că alti parinti desaturati, si fara se simtu greutatea monotoniê de care se plangu adesea ômenii palaturiloru, si cu tôte că cea mai mare parte din dilele vietii mele o am petrecutu in sgomotulu orasielor; cu tôte că n'am intineritu aicea, unde astadi me vedu inbetranindu: dar' nu sciu deca influinti'a etatii sêu halulu societatoru se fia caus'a de'mi paru acuma orasiere mai negre si mai reci decâtu insusi tinterimele.“

„Asta-vara trebuintiele me tramisera pana la tergulu domnielor vôtres; dar' ametitu de zuruitulu trasuriloru ce furnicau pe tôte stradele, innecatu de prafu că si de ferbintiêl'a si nadusiêl'a aerulu in care resufla bietii orasieni, m'am intorsu acasa că vai de mine;... câteva nopți de-arendulu in capulu meu era unu mare valmasiagu, unu mare amestecu. Totu ce intalnisemu mai lucitoru sêu mai ridiculu se unise impreuna si mi se representă intr'unu modu cu totulu curiosu. Mi se parea că vedisemu nisce cai lesinati cu capele violete pe capu si cu codile de blonde si organinu. Mi se parea că pe tôte sticlele trasuriloru vedisemu sprincene zugravite in form'a celei antaiu fase a lunei, că mai tôte bancele, canapelele si chiaru fanarele tergului se-manau sulemenite, drese si varuite tocmai că nisce metresse. Că fiacare arbore era infustatu si incorsetatu că o marioneta. Că mai multi domnisiore se inhamasera cu horbote*) si dantele, ducendu in buestru nisce faetone in povarate; că unele domnisiore catu se dá de svelte galopau sêu faceau trapp mare pe intrecute... că...

In fine simtiamu o cumplita confusiune in capu. Asemenea caricaturi fantastice (posnasie) me facura se urescu forte tergulu Domnielor vôtres si se aflu de o mie de ori mai dulce viati'a unui tieranu, sêu a unui vagabonduratacitu, care resufla in libertate aerulu seninu si verginu, traieste in pace cu sine nisce dile curate că unde isvôraloru si pentru simpl'a si frêasca lui hrana nu are a multiami decâtu numai saltu lui D-dieu.

Faci'a noptii respandise acuma printre desimea noriloru o lumina obscura preste emisferulu nostru, si eu imi urmau calea mai departe, cu hotarire de a me întôrce altadata spre a cunosce mai deaprobe misterulu acestui omu extraordinaru, deformatu in rola de birtasiu.

(Finea va urmă).

*) Bonete, câitie.

se se faca comassarea in toate comunele, ori cere cineva, ori nu, de prezentu totusi ar fi se se mantina dispozițiunea legii din urma care se afla in putere.

(Finea va urmă.)

Bucovin'a.

In adunarea deputatilor din Romanii'a si anume in sedinta din 2 Febr. ale curente, dlu E. Gherghelu dezvoltandu interelatiunea sa privitoria la starea cea rea a locuitorilor din judetiulu Dorohoiu, constata, ca, cativa proprietari mari s'au unitu cu jidani si cu auctoritatile judetiene ca se exploatezie, intr'unu modu cumplitu pre tieranii, cari au fostu inpinsi se-si vinda chiaru si dreptulu lor de carciumaritu. Dlu ministru de interne respundindu la interelatiunea acesta, dice, ca deca tieranii 'si vendu dreptulu lor de carciume, este, pentru-ca, fiindu la graniti'a Bucovinei s'au deprinsu la obiceiurile de acolo, dupa care carcium'a e in man'a jidanului, si afirma ca poporatiunea din Bucovin'a este astadi redusa la cea mai mare miseria. Tieranii romani, cari au devenitu acolo proprietari absoluti in anulu 1848, dara fara ingradirea de a nu vinde pamenturile, s'au facutu victima betiei si un'a parte mare din vechii urmasi ai soldatiloru lui Stefanu celu mare, sunt astadi proletari la evreii, cari au cumparatu cele mai multe pamenturi; vedi astadi prin satele din Bucovin'a pre romani muncindu, subt ochiulu evreului seu alu nemtiului, pamenturile cari si le-au vendutu din caus'a betiei.

Asta stare de lucruri o descrie, spunendu si causele ei, profesorulu dela universitatea din Cernauti Dr. Iuliu Platter in carticie'a sa: „Der Wucher in der Bucovina“. Elu spune, la pag. 28 ca, intrebandu pre juristii practici din Cernauti, cu ce scopu inprumuta tieranii bani, a capetatu respunsulu: „ca se-si procure beutura, anume de hramuri si de alte serbatori mari, de botejuni si de ingropatiuni, cari sunt inpreunate cu mese spendide.“ Si la pag. 32 intraba elu: „Nu se afla nimene, ca se-i ferisca de datorii, se le arete sörtea ce-i astepta? Opiniune publica nu s'a formatu prin sate, in puterea careia se scia tieranulu, ca nu-i este permisu a face mai mari spesse cu nuntile, botejunile, inmormentatiunile si hramurile (rügele), decatu pana unde'i ajungu mijlocele de cari dispune. Nu simtiescu mustrare de cugetu nemurile, cunoscutii si amicii, candu mananca si beu, deca sciu cu siguretate, ca cas'a si pamentulu celui-ce-i omenesce, se luneca prin pantecele lor in busunariulu camatariului?“

Cine se-lu invetie mai antaiu pre tieranu, deca nu preotulu, in carele e concentrata mai tota intieleginti'a satesca. Dara Platter dice de preotu la pag. 34: Tieranulu da popii crediementu numai cu ceva mai multu decatu jidanului, din cauza ca elu, tieranulu, vede prea adese, ca pop'a tinde a se inavuti si a exploata turm'a ce-i este incredintiata, „ca dela tieranu se storcu tacsele stolarie in suma indiecita, ba si insutita si ca sunt casuri, ca preoti dela tiara inprumuta tieranului bani cu 50% si inca cu mai multu.“

Cu privire la proprietarii cei mari intraba Platter: „Au nu se cuvine, ca proprietariulu celu mare se puna pe tieranu la cale buna si se-lu ajute? Au nu-i chiamata firesce nobilimea asta faptica, se aplice puterile sale intielesuale si morale catu si potinti'a sa economica la radicarea, scutirea si moralisarea apröpelui seu nepotintiosu si saracu? . . . Proprietariulu privesce pre tieranu, ca si mai inainte, ca una fiintia vila, indobitocita, nedemna de a fi bagata in sama. Boieriulu dela tiara, ca si tieranulu nu pote sierbi de modellu. Ca-ci elu adese este risipitoriulu celu mai mare, economulu celu mai usioru de minte. Ar gresi cine ar crede, ca inprumuturile cele mari ce le facu proprietarii la institutete de creditu in Vien'a, aru fi intrebuintiate in regula la reforme economice de inportantia. Rossip'a nemesurata si usioratatea de minte ilu mana la camatariu; inprumuturile luate cu procente forte mari si sub cele mai fatale conditiuni, le batu la talpe si in urma, ajungendu la marginea perdiarii, se decida a-si acoperi detoriile facute cu atata usioratate, cu unu inprumutu mare din Vien'a; apoi asia ruin'a se stavi-lesce pe unu timpu scurtu. La terminulu de plata elu e perdutu si proprietatea lui se esecuta ca si a tieranului. Proprietariulu ia parale inprumutu indata ce ilu inbie cineva; ca-ci totdeauna e gata de a face detorii, nu inse a le si platí. Proprietarii nationali sunt mai toti forte indetoriti si nu voru scapa de sörtea prea meritata a espropriarii esecutive, de care au fostu ajunsi acum

atatia dintr'insii. Numai in edicetele de licitatiune ale a. 1877 aflamu cinci nume cu sume mari de detorii si inca patru proprietati fara numele detornicului: 9 proprietati la licitare intr'unu anu, asta e cam destulu. In a. 1876 se aflau intre proprietari cei mari 10% jidani. Cumca tieranulu nu pote cautá sfatu si ajutoriu la astfelu de domni, e siguru. . . . Dupa toate aceste nu trebuie se ne miramu, ca tieranulu bucovinenu e stupidu, usioru de minte si trandavu, cumca, pentru desfatere scurta se lasa, se-i surpe cametariulu temelile esistentiei sale.

In anii 1876 si 1877 au fostu puse la licitatiune 1059 de proprietati, parte de ale romaniloru parte de ale ruteniloru. Proprietatile vendute au intratu in man'a jidaniloru, ca-ci dupa informarile juristiloru practici (Platter pag. 45) cumperatorii la licitatiuni sunt numai jidovii, alu caroru numeru a crescutu aici in tiara dela 1850 pana la anulu 1870 dela 14.581 la numerulu intreita de 47.754.

In anii din urma mai lucra la ruin'a tieranului doue institute straine: Banc'a de creditu rusticalu din Galiti'a si Reuniunea de avansuri, totu de acolo.

Romani'a libera si independenta.

„La tâche de faire un grand État d'un petit État est beaucoup plus difficile que celle de gouverner un grand État.“
Napoleon III.

„A face unu statumare din unu statumicu este unu lucru cu multu mai dificilu, decatu acela de a guberná unu statumare.“ Acesta au fostu respunsulu datu din partea imperatului Napoleon III unui diplomatu strainu, cu care conversase despre politic'a italiana a comitelui Cavour, si despre care diplomatulu strainu disese, ca ar merita se gubernedie unu statumare decatu cum era Piemontulu.

Deca deci este adeverata dis'a imperatului Napoleon, ca a guberná unu statumare este cu multu mui usioru decatu a face unu statumare din unulu micu, apoi, cu catu este ore mai greu a constitui unu statum si a i eluptá libertatea si recunoscerea independentiei sale?

Gratia rareloru si eminenteloru calitati ale A. S. R. Carolu I principele Romaniei, precum si marei prudentie si luminatului patriotismu alu acelor barbati de statum, cari conducu astadi destinele Romaniei, acea opera dificila a fostu in fine inronata de succesulu doritu. Din diu'a de 20/8 Februaru 1880 se va dat'a recunoscerea Romaniei ca statum liberu si independentu, precum si intrarea si primirea lui in concertulu statelor europene civilisate.

Credemu si suntemu prea convinsi, ca acuma niminea, fia elu romanu seu neromanu, nu se mai pote indoui nici unu momentu, ca libertatea si independenti'a Romaniei recunoscuta d'abea astadi, au fostu rescumperata cu sangele si viati'a acelor bravi soldati ai armatei romane, cari s'au luptatu ca lei in ultimulu resbelu romano-turcescu. Eroic'a si gloriös'a armata romana s'au luptatu si au castigatu libertatea si independenti'a patriei si a natiunei sale, prin victoriile reportate la Griviti'a, Opanes, Smardanu si la Plevn'a. Fara participarea armatei romane in acele lupte crancene si fara victoriile stralucite ale stindardului tricoloru romanu, esistenti'a si viitoriulu Romaniei ca statum, ar fi fostu totu asia de nesigura, ca si aceea a unui vasu ce pluteste pe nemarginit'a suprafatia a marei, fara ca se scie in ce portu se va potea scuti in tempu de furtuna.

Astadi, gratia primului soldatu alu armatei romane, gratia diplomatiei si armatei romane, celu mai siguru portu alu Romaniei este si va fi libertatea si independenti'a sa, care au fostu visulu de aur alu generatiuniloru ce isi urmara dela 1830 si 1848 incöce. Cati au fostu inse aceia, cari se se fi asteptatu la o realizare atatu de frumösa si de gloriös'a alu acelui visu si cati sunt aceia, cari nu au desperatu nici chiaru in cele mai critice situatiuni de sörtea si viitoriulu patriei lor iubite? Voindu a fi sinceri asia, precum trebuie se fia ori ce omu nepartinitoru, apoi cu dorere trebuie se o marturisimu, ca numerulu acelor este forte restrensu. Pentru ce au fostu si mai este inca si astadi asia? Pentru ca cei mai multi atatu dincolo catu si dincöce de Carpati sunt cu multu mai comodi decatu se se lupte pentru binele comunu si cu multu mai egoisti decatu se risce catusi de puçinu pentru patri'a si natiunea lor. Renegatii, cosmopolitii precum si tradatorii nu se potu scusa nici cu comoditatea si nici cu egoismulu, ci ei sunt puru si simplu nihilisti in sensulu propriu alu

cuventului adeca, ömeni fara patria si fara natiune fara religiune si fara morala.

Cu atatu este deci mai mare meritulu si glori'a acelor puçini si cu atatu mai legitime titlurile lor la recunoscintia si dreptulu lor la nemurire.

Europ'a intröga au recunoscutu astadi independenti'a Romaniei ca statum liberu. Acesta este o fapta si unu evenimentu de o insemnatate atatu de mare, in catu nu potemu si nu ne este permisu a remanea indiferenti fatia de elu.

Si öre ce insemnedia acea libertate si independentia a Romaniei recunoscuta la 20/8 Febr. a. c.? Respunsulu la acesta intrebare ar trebui se ilu dea de sine mintea si anim'a fiacarui romanu. Din nefericire inse, nu toti romanii simtu si cugeta in acelasiu modu. Este deci de lipsa a spune acelor ce nu o simtu si cari nu o intielegu ca: Diu'a de 20/8 Februaru 1880 este acea di, in care lumea intröga au recunoscutu, ca romanulu are o patria independenta si ca este o natiune libera, seu cu alte cuvinte disu, ca elu acuma are cas'a sa propria si mosii'a sa propria in care dispune si pe care o pote lucrá in tota libertatea sa. Insemnedia mai de parte, ca lumea intröga au recunoscutu in acea di, suveranitatea politica a natiunei romane, legitimitatea gubernului seu constitutionalu si ca statulu romanu au intratu cu drepturi si datoritii egale in concertulu natiuniloru si alu statelor civilisate.

In fine, recunoscerea independentiei Romaniei ca statum europenu insemnedia, ca de aci incolo vocea Romaniei va fi audita in lumea larga si ca parerile si puterile ei nu voru mai fi despretiuite ca pana acuma.

Suferintiele nostre ale romaniloru de dincöce de Carpati sunt cu multu mai mari si mai numeröse, positiunea nöstra cu multu mai periculösa si situatiunea nöstra cu multu mai delicata decatu se potemu lasá cursu liberu ideiloru si sentimenteloru nostre ca romani. Dar' cu catu diferinti'a si contrastulu este mai mare intre noi si intre fratii nostri de dincolo, cu atatu este si mai profunda si mai intensiva bucuri'a nöstra, pentru aceea ce si-au eluptatu si si-au castigatu ei prin propriile lor fortie. Nu ne remane deci, decatu se le tramitemu sincerile si fratiescile nostre felicitari si salutari, inpreuna cu ale tuturor amiciloru Romaniei libere si independente.

Restulu este — tacere.

Camilu.

Correspondentie particulare ale „Öbservatoriului“.

— Din comitatulu Fagarasiului. „Urmarile practice ale articolului XVIII din anulu 1879.“

Prin citatiunea dto 17 Jan. 1880 Nr. 153 esmisa din partea vicepretorului *) cerculu Siarcaia dlu Kloss, au fostu provocati invetiatorii dela scola din Ohab'a, anume dl. Arseniu Bunea, Juonu Pop si Aureliu Timariu sub pedöpsa de 50 fl. v. a. a se infatiosia in 22 Januariu a. c. la 8 öre ante merid. inaintea preturei mentionate.

Intimanduse acea citatiune numitiloru invetiatorii numai in 21 Januariu, densiloru le a fostu preste potintia a face cunoscuta acea inprejurare la loculu competent, ba nici ca au potutu inpartasi eleviloru de scola, ca in 22 Januariu scol'a remane inchisa din motivu ca ei sunt citati la dlu szolgabirau. Invetiatorii au fostu deci necesitati a satisfac strictei porunci a szolgabiraului si au lasatu scol'a fara invetiatorii, in catu copii venindu Joi in 22 Jan. 1880 au aflatu scölele inchise, ca-ci invetiatorii plecaseru de diminöti'a la Siarcaia, avendu a se infatiosia la 8 öre diminöti'a inaintea szolgabiraului.

Presentandu-se invetiatorii la vice-szolgabirau, acesta au inceputu a'i esamina cu tota stricteti'a din limb'a magiara, fara de a le inpartasi motivulu din care purcede, mai pe urma le au datu la toti trei cate o tema de lucratu in limb'a magiara, pre care au fostu siliti a o lucrá acolo sub inspectiunea lui, si numai tardiu dupa amiödi le au datu drumulu.

Öre pe bas'a carei legi si-au insusitu vice-szolgabiraulu cerculu Siarcaia dreptulu de a examina invetiatorii din comun'a Ohab'a si cine i va fi datu dreptu de a se face szolgabiraulu examinativu invetiatoriloru?

— Not'a Redactiunei. Pre catu scimu noi, acelea scöle nu sunt confessionali, dara intrebările puse de dn. corespondente suna de a dreptulu si la vv. Ordinariate si consistörie. Acei invetiatorii voru fi avutu atata prudentia si prevedere, ca se cöra acea porunca in scrisu dela unölt'a cea din urma a ministrului, pentru-ca se o pöta presentá la auctoritatile eclesiastice se la tota lumea in originalu, ca-ci subprefectii si ajutorii lor in nici unu casu si in puterea nici-unei legi nu sunt competenti se traga pe invetiatorii la nici-unu examen, din nici-o materia, era daca cumva acelu vice-ajutoriu a cutediatu in adeveru se dictedie docentiloru numai dela sinesi, glöba, amenda, pedöpsa de cate 50 florini, atunci acesta ar fi o fapta teroristica, a unui

*) Ajutoriu alu subprefectului, adeca persöna cea din urma in ierarhi'a administrativa politica,

tiranutiu nerusinat, pe care auctoritatile superioare sunt obligate se'lu dea in judecata.

Fia ori cum va fi, din momentul in care acestu casu esi in publicitate, elu cere investigatiunea cea mai minutiösa. Dupa liter'a legi unguresci din a. 1870 pentru ori-ce fapte ale organeloru subalterne este respundietoriu in lini'a prima v.-com. comitatului cu persón'a si cu averea sa. In casulu de faciä mai vine intrebarea, cä daca docentii nu mergea pe dio'a pusa si daca vice-sub-prefectulu ar fi executatu cätö 50 fl. dela acei docenti, pe temeiulu carei legi erau se fia incassati si in ee cassa aru fi intratu.

Sciri diverse.

— (Invitare). Subscriulu comitetu are onöre a invitä prin acösta pe onoratu publicu romanu din Sibiu si giuru la Petrecerea cu dantiu, ce se va dá in sal'a dela „Imperatulu romanu“ in sér'a de 13 Martiu st. n. 1880.

Venitulu eventualu este destinat in parti egale pentru fondulu „Reuniunei romane“ de cantari din Sibiu si pentru ajutorarea inundatiloru.

Bilete de intrare ä 1 fl. de persóna se voru aflä in dilele de 11 si 12 Martiu dela 3—4 öre p. m. in localulu „Asociatiunei transilvane“, strad'a Cismadiei Nr. 7 si sér'a la cassa, precum si la cassariulu Reuniunei romane de cantari dlu Romulu Petricu.

NB. Totu acolo se voru distribui si biletele pentru loge cu pretiulu de 3 fl. 50 cr. pentru logea mare, si 2 fl. pentru logea mica. Inceputulu la 8 öre séra.

Comitetulu arrangeatoru.

— (List'a Nr. 9) a contribuiriloru incurse la comitetulu subsemnatu, in folosulu inundatiloru.)*

Transportulu totalulu din list'a Nr. 8 publicata in Nr. 14 a. c. alu „Observatoriulu“. fl. 1623.93

Prin dl. St. Porutiu, parochu in Cianulu desiertu cá resultatu alu unei colecte dela urmatorii: d-nii V. Pateanu 1 fl., Joanu Russu 1 fl., G. Tulbure si fratii 1 fl., Andreica St. 15 cr., J. Persiolu 20 cr., T. Pateanu 20 cr., J. Tulbure 10 cr., din cass'a bisericei 1 fl., St. Porutiu 1 fl., M. Porutiu 1 fl., G. Andreica 40 cr., T. Porutiu 50 cr., G. Porutiu 1 fl., A. Porutiu 45 cr., D. Fodoreanu 1 fl., din cass'a comunei 1 fl. In bucate: dela N. Tulbure 20 litre, N. Andreica 20 l., Gr. Pateanu 10 l., V. Nemes 10 l., J. Asuteleanu 5 l., V. Dordaiu 5 l., G. Apahideanu 5 l., A. Pateanu 5 l., V. Moldovanu 5 l., D. Fodoreanu 5 l., dela mai multi sateni 150 litre. Aceste bucate prefacute in bani dau 11 fl. v. a., in totalu fl. 22.—

Totalulu cu diu'a de astadi . fl. 1645.93
Sibiu, 2 Martiu 1880.

Comitetulu centralu pentru ajutorarea inundatiloru.

— (Cununia.) D-lu advocatu din Sibiu Dr. Nicolau Olariu isi va serbä cununi'a sa cu d-siöra Justin'a Popoviciu Barcianu in 7 Martie st. n. in biserica gr. or. din Tergu-Muresiului. Primésca sincerile nöstre felicitari.

— (Sportu de pathinagiu.) P. t. membrii ai reuniunei de pathinagiu din Sibiu, cari si-au fostu datu pathinele in ingrijirea servitoriului reuniunei, sunt rogati a si le luä in 2 si 3 l. c. intre 3 si 4 öre p. m. de örece dela acestu terminu incolo nu se ia nici o garantie pentru perderi intemplatöre.

— (Limb'a magiara si scölele nöstre poporale.) Critic'a justa si convingetöria ce face „Föi'a scolastica“ din Blasiu ordonantie ministriale prin care ministrulu sare departe preste fatal'a lege din 1879, merita se fia cunoscuta si apretiatu nu numai de cätra publiculu romanescu, ci de cätra töta lumea civilisata. Auditi! In locu de 8 öre pe septemana, se comanda si se inpuu din 32 öre destinate pentru töte materiile de invetiatura, 25 de öre pentru limb'a magiara! Si cá ministrulu se isi ajunga scopulu, cassédia in scölele primarie patru materii förte necesarie; reduce si limb'a materna dela 12 la 8 öre, religiunea dela 4 la 3 öre. — Nici in Russi'a mai cumplitu.

— (Casin'a magnatiloru din B.-Pest'a.) Nu mica a fostu sensatiunea, — serie diariulu „Egyet-

értés“ — pe care au provocatu refusarea a trei domni cari cerusera a fi primiti cá membrii ai casinei magnatiloru. D-nii acaroru primire a fostu refusata prin balotagiu sunt: deputatulu romanu George Serbu, fostu diriginte alu comitetulu arrangeatoru alu balulu romanescu din B.-Pest'a, Ernest Latinovici si Coloman Farkas de Eör. Primulu au fostu recomandat prin Paul Daniel, alu douilea prin Desideriu Gróman si celu din urma prin Julius Jancovici.

— (Balulu romanescu din Bud'a-Pest'a.) Precum cetimu in diariulu „Famili'a“, apoi in celelalte foi neromane din capital'a Ungariei, balulu asia numitu romanescu au reusitu förte bine. Celu puçinu magiarii si in specialu comitele Julius Andrassy, fostulu ministru de externe, póte fi förte multumitu cu primirea ce i s'au facutu si cu gradulu de poporitate de care se bucura la romanii aflatori in B.-Pest'a. Magiarii sunt si trebue se fia pe deplinu multumiti, ba chiaru si incantati, de örece balulu romanescu au avutu deosebita onöre a fi patronatu si de cätra inalt'a aristocratia magiara prin comitess'a Ecaterin'a Andrassy si comitess'a Teleki. Satisfactiunea magiariloru trebue se fi ajunsu la culme, candu au vediutu pe damele si pe tinerii romani jocandu csardasiulu ungurescu, cu aceeasi bravura si virtuositate cá si jocurile loru nationale. Apoi se se mai dica de aci inainte, cä romanii din B.-Pest'a nu sunt buni patrioti si cetatienii cei mai toleranti, candu ei nu pregeta a jucä la balulu romanescu totu atätea csardasiuri cá si ardeleni.

Asia se comentédia si se ilustrédia politic'a natiunei romane prin lamur'a inteligentiei romane aflatöre in B.-Best'a. Lucrurile mergu de miñune bine — pentru cei cari sciu se turbure apele si se lucre cu multa desteritate in dosulu coulisselor. Sermana natiunei!

— (Poterea de resistentia a ghiatiei.) Urmátorele date se afla publicate in diariulu „National suisse“ si pentru cä ele merita a fi cunoscute in cercuri cätö mai mari, le punemu si noi aci sub ochii lectoriloru nostrii. Candu ghiati'a are o grosime de 4 cmt. póte tinea greutatea unui omu; candu ea este de 8 cmt. o colóna de infanteria póte trece preste ea, numai nu in pasu de scöla. Pentru cá se póta trece cavaleri'a si artileri'a mai usiöra, ghiati'a trebue se aiba o grosime de celu puçinu 18 cmt. Pentru artileri'a grea se cere 20 ctm. Dela 40 cmt. in susu ghiati'a este in stare a purtä greutatile cele mai mari.

— (Polygrafulu romanu) inventiune a d-lui Const. Jennibacce, din Craiov'a, a primitu o amelioratiune insemnata in acestu din urma tempu, amelioratiune pe care amu constat'o insine si care se traduce in doue avantaje: 1) past'a resista mai multu usului si 2) scrierea inprimata pe aparatu se sterge apröpe asia de lesne, cá si cret'a de pe o tabla.

In acösta stare, disulu polygrafu este — constatu cu satisfactiune — unulu din cele mai perfectionate si de aceea ilu recomandam publiculu.

(„Romanulu“.)

— (Art'a de a conversä.) Tonulu bunei conversatiuni e curgétoru si firescu; nu e nici greoiu, nici usioru; e erudit fara pedanteria, veselu fara sgomotu, poleitu fara afectatiune, galantu fara desgustu, glumetiu fara ambiguitate. Nu sunt nici disertatiuni, nici epigrame; intr'ensa omulu rationédia fara de a argumentä; glumesce fara jocuri de cuvinte, inpreuna spiritulu cu judecat'a, maximele cu vorbele ingeniose, satir'a cu moral'a cea aspra. Se vorbesce de töte, cá fia-care se aiba ceva de disu; nu se aprofundédia cestiunile, pentru a nu aduce uritu; se propunu cá in trécatu, se tractédia cu repediciune; fia-care spune parerea sa si o sustine in puçine cuvinte; niminea n'ataca cu taria pe a altuia; niminea nu apara pe a sa cu incapatinare. Ömenii desbatu pentru a se luminä, se oprescu la disputa; fia-care se instrueste, fia-care isi petrece, toti se duc multumiti; si insusi intieptulu póte duce cu sine instructiuni despre lucruri demne de a fi meditate in tacere.

(Definitiune de: J. J. Rousseau.)

Bibliografia.

— Numerulu 8 alu „Lyrei Romane“ contine urmátorele materii:

Partea literara: Cäte-va cuvinte despre musica, de G. Musicescu. — Music'a Nationala la romani, de G. Missailu. — Subiectulu Operei „Forza del destino“, de S. — Istori'a generala a musiciei, de Fétis. — Biografi'a lui Haydn. — Notitite musicale. — Noutati diferite. — Poterea cantului (poesia) de I. I. Rosca. — Representatiunea concertanta. — Sfaturi junimei musicale. Partea musicala: „Adio la Carpati“, romantia arrangeata de J. Vasilescu.

Nr. 10, coprinde urmátorele:
Tectu: Elen'a Teodorini, schitia biografica. Sonetu pentru concertulu numitei; Music'a la Romani de G.

Missail; Subiectulu operei Ebreä; Sfaturi junimei musicale etc.

Musica: Lasati-me se cantu, romantia de Musicescu.

— Revist'a sciintifica diariu pentru vulgarisarea sciintiloru naturale si fisice, apare la 1 si 15 ale fiacarei luni cätö o colä in 8° de tectu, cu stampe si figuri intercalate dupa trebuintia, sub redactiunea d-loru P. S. Aurelianu si Gr. Stefanescu, colaboratori: Bacaloglu Em., Botea C., Cantemiru Dem. Dr., Lupodly Ch. O., Sihleanu Stef. St., Tanco Paul Dr., Hepites St. C. Abonamentele se facu numai pe unu anu si cu pretiu de 15 lei, pentru strainatate se adaoga costulu postei.

Sumariulu Nr. 21 si 22 este urmatoriulu: Cronic'a sciintifica. — Esperientiele d-lui dr. Jousset de Bellesme privitöre la influenti'a gerului asupra chrisalideloru. — Constitutiunea proprietatii in staturile-unite ale Americi fatia cu desvoltarea agriculturii si a comerçului de esportu. — Antichitatea omulu dupa profesorulu Mudge de P. S. Aurelianu. Geologia — Studii geologice asupra Podoliei Austriace facute in 1866 de C. D. Pelidi. Agricultura. — Cantarirea vitelor fara balantia de V. Carnu. Economica Politica. — Industri'a agricola din punctulu de vedere alu economiei rurale si politice de B. S. Moga. Bibliografia. — Consideratiuni asupra inportantiei si necesitatii gimnasticii de D. C. I. Istrati de Stef. St. Sihleanu. Fapte sciintifice diferite. — Grindin'a dela 24 Novembre trecutu. — Invetiamentulu desemnului in Paris de *. Paleontologia. — Descoperirea unei falci de camila fossila langa Slatin'a de Gr. Stefanescu. Meteorologia. — Tablou de observatiuni meteorologice facute la scöla de Agricultura si Silvicultura dela Fere-streu pe lun'a Octobre 1879. Abonamentele se facu in districte la dñii corespondenti si la töte birourile postale in Bucuresci la libraria Socecu séu d'a dreptulu la redactiune, strad'a Teiloru Nr. 1. Abonamentele incepu dela 15 Februaru.

In Bucuresci au mai aparutu:

— Manualu de stilistica cu indicatiuni si exemple de teme, pentru scölele secundare de ambe-sexele de M. Strajanu, licentiatu in litere dela universitatea din Bucuresci, doctoru in filosofia dela universitatea din Giessen si professoru de limb'a romana la liceulu Mateiu Bassarabu. Bucuresci 1880. Pretiulu 2 lei noui.

Anuntiandu acösta carte a d. profesorulu M. Strajanu alu carui nume este cunoscutu dejä si publiculu nostru, prin lucrurile sale publicate in „Famili'a“ de pe la anii 1870—2 ne inplinu totuodata o placuta datorintia, de a o recomandä cu töta seriozitatea onoratulu nostru publicu cetitoriu si cu deosebire d-loru professori si institutori, cá manualu pentru usulu scöloru secundarie de ambele sexe. Manualulu de stilistica alu d. M. Strajanu aprobatu din partea ministrulu cultelor si instructiunei din Romani'a, este chiamatu a implea o lacuna de multu simtita in literatur'a nöstra didactica. Pentru cá cineva se scie a vorbi si a scrie bine, nu este de ajunsu numai cu a isi deschide gur'a si a sci purtä pén'a, ci trebue se isi formeze si stilulu, care precum au disu marele Buffon, este insusi omulu. Sunt förte multi ömeni eruditi si invetiati, acaroru sciintia remane sterila, pentru cä n'au invetiatu art'a de a isi espune ideile intr'unu modu claru, precisu si fara multa polilogia, séu cu alte cuvinte disu, pentru cä si-au negligeatu stilulu si n'au observatu nici chiaru cele mai elementare si nedispensabile regule ale stilisticii. Se prea intielege, cá apoi astfelu de scriitori au acusat nesciinti'a, indiferentismulu si frivolitatea contemporaniloru lor, cari pe langa cea mai mare buna-vointia nu 'i potea si nu 'i potu intielege.

Abstragändu mai de parte dela acea inpregiurare, cá dela ori ce omu cultu si trecut prin scöle, suntemu in dreptu a pretinde cá se scrie si se vorbésca cätö se póte mai corectu cu privintia la stilu, nu potemu a retacea doreros'a inpregiurare, cá noi romanii suntemu inca departe de a fi stilisti corecti, ceea ce este un'a din principalele cauze ale intardiului progressu pe care ilu facemu in literatura.

Acestea dise, credemu a fi in dreptu a mai adaoge, cá cu cätö cineva se va exercitä mai de tempuriu in a isi formä stilulu, cu atätü va ajunge la o mai mare si inbucurátöre perfectiunare a scrierei si a vorbirei sale. D-lu M. Strajanu avu fericit'a idea a publicä unu manualu spre acestu scopu, despre care nu ne indoimu, cá va fi bine primitu asia, precum o si merita.

Unu altu manualu, care inca merita töta atentiunea publiculu nostru este:

— Compendiulu de geografia universala prelucratu in usulu scöloru medie si a preparandiloru de Teodoru Ceantea, profesorulu preparandialu. Aradu 1880. Pretiulu 1 fl. 50 cr. v. a.

— Cu acösta ocaziune atragemu atentiunea onor. nostru publicu cetitoriu si asupra anuntulu de carti romanesci alui W. Krafft in Sibiu, publicatu in numerulu de astadi alu acestui diariu, si cu deosebire recomandam tablourile in coloru, care representandu scene din resbelulu romano-turcescu, merita töta consideratiunea atätü din punctu de vedere nationalu, cätö si artisticu. Aceste tablouri tiparite in Dresd'a, precum se póte convinge ori cine, nu sunt nisce caricaturi de specula, ci sunt adeverate chipuri cari potu figurä in ori-ce casa, cu atätü mai multu, cá se vendu pe unu pretiu cätö se póte mai moderatu.

Despre lucrurile si premiele Academiei romane.

Fiindu-ne absolutu preste potintia de a respunde la töte intrebarile private, anume in cestiuni sciintifice, totu pe cale privata, observamu aci inainte de töte, cá la ori-cäte intrebari ni s'au pusu despre lucrurile viitörie ale academiei sciintifice din Bucuresci, respunsulu este datu: a) in legea tierei despre academi'a romana promulgata in

*) Cuitarile sumelor tramise la acestu comitetu voru urmä prin publicare in diariile de aici „Observatoriulu“ si „Telegrafulu romanu“. La cerere inse, sumele se voru cuitä si separatu.

Tipariulu lui **W. Krafft.**